



ADLİ PSİKOTRAVMATOLOJİ

Hakan KARAMAN

hakankaraman89@hotmail.com

Orcid: 0000-0002-7207-2527

Öz

Travmatik yaşantılar insanın hem beden sağlığını hem de ruh sağlığını etkilemektedir. Yaşanan travmatik olay adli nitelikte (şiddet, cinsel saldırı, trafik kazası v.b.) bir olay ise fail ve mağdur için adli süreç başlamaktadır. Bu süreçte travmatik olaydan dolayı mağdurun yaşadığı sorunlar yargılama sürecine etki etmektedir. Hekimler tarafından mağdurun durumu hakkında adli rapor düzenlenmektedir. Bu raporla mağdurdaki zararın derecesi belirtilmektedir. Türk Ceza Kanununa göre yaralanmanın derecesi failin alacağı cezaya etki edecektir. Travmatik olay sonrası adli muayenesi yapılan mağdurun bedensel zararları ile birlikte olumsuz ruhsal belirtileri olduğu belirlenirse bunlar da rapora dahil edilmelidir. Uygulamada bazen dikkat edilen bazen göz ardı edilen bu konu rapora etki edecek ve dolayısıyla adaletin yerine gelmesi sağlanacaktır. Türk Ceza Kanununun yaralama ile ilgili maddelerinin ruhsal travmayı kapsayacak şekilde düzenlendiği unutulmamalıdır. Bu uygulamaların dikkatle yapılması ve sağlıklı sonuçlar elde edilmesi mağdurun tedavisine, failin alacağı cezaya ve hem sosyal hem hukuksal anlamda adalete etki edecektir. Travma sonrası sağlıklı değerlendirme yapılması için travma ve dissosiyasyon konusunda bilgili bir uzmandan yardım alınmalıdır. Çalışmamızın amacı adli sistem, travma ve travma sonrası ruhsal bulguların kesişim kümesi olan adli psiko travmatoloji konusuna ışık tutmaktır.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik Travma, Psiko travmatoloji, Adli Psikoloji

Forensic Psychotrumatology

Abstract

Traumatic experiences affect both physical and mental health of a person. If the traumatic event is a judicial event (violence, sexual assault, traffic accident, etc.), the judicial process begins for the perpetrator and the victim. In this process, the problems experienced by the victim due to the traumatic event affect the judicial process. Forensic reports are prepared by the physicians about the victim's condition. This report indicates the degree of harm to the victim. According to the Turkish Penal Code, the degree of injury will affect the

punishment of the perpetrator. If it is determined that the victim, who underwent forensic examination after the traumatic event, has negative mental symptoms as well as bodily harm, these should also be included in the report. This issue, which is sometimes paid attention and sometimes overlooked in practice, will affect the report and therefore justice will be fulfilled. It should not be forgotten that the articles of the Turkish Penal Code on injury are regulated in a way to cover mental trauma. Careful implementation of these practices and achieving healthy results will affect the treatment of the victim, the punishment of the perpetrator and the justice in both social and legal terms. For a healthy evaluation after trauma, help should be obtained from an expert who is knowledgeable about trauma and dissociation. The aim of our study is to shed light on the subject of forensic psychotraumatology, which is the intersection cluster of the forensic system, trauma and post-traumatic mental symptoms.

Keywords: Psychological Trauma, Psychotraumatology, Forensic Psychology

ADLI PSİKOTRAVMATOLOJİ

Giriş

Adli nitelik taşıyan ve insan eliyle meydana gelen travmatik olaylar günlük yaşamda hemen herkesin başına gelebilir. Yaşanan olaylardan sonra bireyde meydana gelen fiziksel zararların tespit ve tedavisinin etkili bir tıbbi müdahale ile giderilmesi ve bireyin bedensel sağlığına kavuşturulması yanısıra ruhsal açıdan desteklenmesi gereken tablolarda ortaya çıkabilmektedir. İşin sağlık boyutunda ihtiyaca göre bu çalışmalar devam ederken adli açıdan ise yaşanan mağduriyetin giderilmesi için süreç başlar. Ölüm halinin meydana gelmesi durumunda fail adam öldürmekten yargılanmaktadır ve bu durum konumuzun dışında bir meseledir. Yaralanma durumunda ise mağdurun uğradığı zararın derecesi gündeme gelmektedir ve adli tıp muayenesi ile yapılan tespitler failin yargılama sürecine yön verebilmektedir. Bu bağlamda Türk Ceza Kanununun yaralama ile ilgili maddeleri yaşanan adli travmatik olayın bedensel sonuçları ile birlikte ruhsal sonuçlarını da kapsayacak niteliktedir. Hukuki açıdan mağdurda meydana gelen zararın basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek bir yaralanma olup olmadığının bilgisi önem taşımaktadır. Adli muayenelerde yaralanmaların hangi kategoriye girdiği ile ilgili yapılan tespitlere, yaşanan olaya bağlı mağdurda gelişen psikiyatrik problemler varsa onların da dahil edilmesi mağduriyetin daha net ve sağlıklı bir şekilde ortaya konulmasını sağlar (Balıcı, Çolak, Gürpınar, & Anolay, 2019; Meral & Ayaz, 2020). Böylece mağdurun tedavisine yön verebilecek yeni bilgiler ortaya konulmasının beraberinde failin yargılama sürecinin hukuksal açıdan daha adil gerçekleşeceği de söylenebilir.

Çalışmamızın amacı, adli nitelik taşıyan travmatik olaylardan sonra mağdurun sadece bedensel açıdan değil aynı zamanda ruhsal açıdan değerlendirilmesinin gerekli olduğunu adli tıp, hukuk ve psikiyatri disiplinleri açısından ele almaktadır. Çalışmamızın ilk kısmında psikoloji açısından travma konusu ve olası sonuçları sunulmuş, ikinci kısmında ise adli psikotravmatoloji ile ilgili olduğu değerlendirilen araştırmalar derlenerek sonuçları ile birlikte ele alınıp açıklanmıştır.

Ruhsal Travmanın Bilimi: Psikotravmatoloji

Dünyada yaşanan şiddet olayların her geçen gün artması ve görünür hale gelmesiyle ruhsal travma alanında yapılan çalışmalara çok daha ihtiyaç duyulur hale gelmiştir. Bunun için travmanın ne olduğunun

anlaşılması önemlidir.

Travma sözcüğü yunanca kökenli olup yaralamak ve delmek anlamlarına gelmektedir. 1980 yılında DSM içeriğine dahil edilen travmanın tanımı ve kapsamı ile ilgili tartışmalar günümüzde hala devam etmektedir. DSM-4'teki tanımına getirilen eleştirilerin bir kısmı DSM-5'te terkedilmiştir ancak bu defa da bireyin yaşadığı sarsıcı olaya göre travma kapsamına girip girmeyeceği gündeme gelmiştir. DSM-5'e göre travma; gerçek ya da göz korkutucu biçimde ölümle, ağır yaralanmayla karşılaşmış olmak, cinsel saldırıya uğramış olmak veya bu tarz olaylara doğrudan tanıklık etme, aile ve yakınların başına geldiğini öğrenme ve örseleyici olayın hoş olmayan ayrıntıları ile yineleyici ve aşırı biçimde meşgul olma olarak tanımlanmaktadır (APA, 2013). Tanımdan anlaşılacağı üzere travmatik olayı ölüm veya yaralanma ile ilgili olaylara indirgemek sınırlayıcı olmaktadır. Güncel yaşamda bir çocuğun annesi tarafından terkedilmesi veya duygusal istismara maruz kalması gibi durumlar fiziki tehdit anlamına gelmese de travmatik etkileri olmaktadır (Taycan, 2019). Travmanın ne olduğu ile ilgili daha kapsayıcı bir tanıma ihtiyaç olduğu açıktır. Bu açıdan bakılınca travma; nesnel tehdit ile öznel baş etme gücü arasındaki yaşamsal dengesizlik olarak tanımlanabilir (Öztürk, 2020). Bu tanımlama teorik tartışmaların ötesinde, bireyin yaşadığı olayı algılama biçimi ve yaşamındaki sonuçları görmek ve buna göre bir yaklaşım sergilemek açısından çok daha pratik ve anlaşılabilir durumdadır.

Travmaların sınıflandırıldığı kaynaklarda isimlendirme veya kategorizasyonda farklılıklar olsa da temel mantık olarak benzer oldukları da görülmektedir. Travmalar doğa kaynaklı olanlar-insan kaynaklı olanlar-kazara olanlar olarak üç gruba ayrılabilir (Kaya, 2019). Başka bir kaynaktan ise, bireysel-toplumsal, doğal-insan eliyle, tekil-çoğul (süreğen) şeklinde yer almaktadır (Taycan, 2019). Sonuç olarak travma denilince depresyon, sel, toprak kayması, şiddet, saldırı yaşamak ve kazalar gibi çok geniş bir yelpazede yer alan olaylar ve bu olayların etkileri akla gelmektedir.

Travma yaşantısı bireyin hem kendisini hem dünyasını etkilemektedir. Yaşanan acı ve sarsıcı olay adeta bir milat niteliği taşımaktadır. Bazı insanlarda bu milat sonrası ciddi patolojiler gelişirken bazılarında tanı kriterlerini karşılayacak bir hastalık saptanmayabilir. Her ne kadar bu durum bireyin olaydan etkilenmediği anlamına gelmese de bu noktada travmaya verilen tepkileri etkileyen faktörlerin neler olduğu gündeme gelmektedir. Travmaya verilen tepkileri etkileyen faktörler 3 ana grupta toplanabilir, burada ele alacağımız değişkenler bireyin daha çok etkilenmesine sebep olabilecek gibi görülebilir:

Bunlar bireysel faktörler (kadın cinsiyet, çocuk-yaşlı olmak, bekar-boşanmış olmak, yoksulluk, azınlık durumunda olmak, psikiyatrik hastalık, düşük eğitim düzeyi v.b.), travmatik olayla ilgili faktörler (olayı doğrudan yaşamak, insan eliyle olması, süreğen olması, yaşam tehditi içermesi, birden fazla sarsıcı olayı içermesi, olay anından dissosiyasyon olmak, yaşanan korku ve dehşetin üst seviyede olması, bireyin olaydaki kontrolsüzlüğü) ve çevresel faktörler (sosyal kaynak ve destek azlığı, az gelişmiş bir ülke, göçmen konumunda olmak, yardım hizmetlerine erişim sıkıntısı v.b.) dir (Taycan, 2019). Görüldüğü gibi pek çok değişken insanın travmaya karşı tepkilerini etkilemektedir. Buradan hareketle de travmatik olayın sonuçlarının kişiden kişiye değişebileceği söylenebilir.

Her bireyin kişilik yapısı ve yaşamsal şartları farklı olsa da travma ânında verilecek dört tür tepkiden söz edilebilir; savaşıma, kaçma, donakalma ve boyun eğme. Donakalma ve boyun eğme dissosiyatif doğası olan tepkilerdir. Yineleyici travmalara maruz kalan bireyler eğer öznel baş etme gücü ile travmayı karşılayamazlarsa günlük yaşantısına devam edebilmek adına yaşanan olayı dissosiyasyon ederler (Öztürk, 2020).

Adli Psikotravmatoloji **Hakan KARAMAN**

Travma anında yaşananlar sadece o zaman dilimi ile sınırlı kalmamakta ve bireyin kısa ve uzun vadede, doğrudan veya dolaylı olarak bir takım psikopatolojiler geliştirmesine sebep olmaktadır: Travma sonrası stres bozukluğu, akut stres bozukluğu, dissosiyatif bozukluklar, depresyon, anksiyete bozuklukları, alkol madde bağımlılıkları, cinsel bozukluklar, kişilik bozuklukları, psikotik bozukluklar, uyku ve yeme bozuklukları bunlar arasında sayılabilir (Bayraktar, 2016).

Tanımlı ve ruhsal etkilerinden anlaşılacağı üzere travma, kompleks bir konudur. Bu bağlamda psikotravmatoloji kavramına açıklık getirmek yararlı olacaktır. Kabaca psikolojik travma çalışmaları olarak tanımlanabilecek olan psikotravmatoloji, travma öncesi, travma anı ve sonrasındaki süreci ve faktörleri inceleyen bir bilim dalıdır (Everly, 1993). Özetle ruhsal travmanın bilimi olarak tanımlayabileceğimiz psikotravmatoloji, alan çalışmaları için özel ilgi ve uzmanlık gerektiren bir konudur.

Adli Sistem İçerisinde Ruhsal Travma: Adli Psikotravmatoloji

Günümüzde yaşanan travmaların birçok sebepten kaynaklanabildiği ve birçok psikopatolojik probleme yol açtığı bilinen bir durumdur. İnsan vücuduna zarar veren travmatik olaylar dahil olmak üzere travmaların fiziki bulguların ötesinde yol açtığı psikolojik sorunlar şöyle sıralanabilir: akut stres bozukluğu (ASB), travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), travmatik ve patolojik yas, dissosiyatif bozukluklar, anksiyete, panik bozukluk, fobiler, obsesif kompulsif bozukluk, depresyon, bipolar bozukluk, psikotik bozukluklar, psikosomatik bozukluklar, alkol madde bağımlılığı, uyku bozuklukları, yeme bozuklukları... Görüldüğü gibi travma ve ilişkili bozukluklar çok geniş bir yelpazede incelenebilir (Özen, 2018). Adli yönü bulunan travmatik yaşantılar sonrası ise daha çok ASB ve TSSB ön plana çıkmaktadır. Yapılan çalışmalar ve psikiyatrik konsültasyon istenen vakalar bunu doğrular niteliktedir. Ancak vurgulanmak istendiği üzere travmanın sebep olduğu bu iki tanı dışında başka tanıları alabileceği akılda tutulmalıdır.

Savaşlar, terör, istismar, şiddet, cinsel saldırı v.b. olaylar ise hem travmatize yönü olup insanları ruhsal olarak olumsuz etkileyen hem de adli açıdan değerlendirilmesi gereken olaylardır. Geniş perspektiften bakılırsa esasen insan kaynaklı bir travmaya maruz kalınması mağdur ve faili barındırması açısından adli bir olaydır. Bu mağdur ve failer adli sistem içerisinde hem hukukçuların hem de diğer uzmanların karşısına çıkmaktadırlar. Bu noktada ise “adli psikotravmatoloji” kavramı ortaya çıkmaktadır. Travmayla ilişkili adli olaylar bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Türk Ceza Kanununda Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar başlığı altında çeşitli suçlar tanımlanmıştır. Burada; kasten yaralama (m.86), neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama (m.87), kasten yaralamanın ihmali davranışla işlenmesi (m.88), taksirle yaralama (m.89), işkence (m.94), neticesi sebebiyle ağırlaşmış işkence (m.95) ve eziyet (m.96) suçları detaylandırılmış ve bu suçların mağdurda meydana getirdiği zararların failin alacağı cezaya etkileri belirlenmiştir. Kanun metnine göre mağdurda ortaya çıkan zararın basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek bir zarar mı yoksa farklı boyutlarda ağır hasarlar da içeren bir yaralanma mı olduğu önemsenmiş ve cezaların takdirinde dikkat edilecek kriterler belirlenmiştir. Bu noktada mağdurdaki zararın tespitini doktorların yapmakta olduğu ve adli rapor düzenledikleri de sıklıkla bilinen bir uygulamadır.

Adli Tıp Kurumu Başkanlığı, Adli Tıp Uzmanları Derneği ve Adli Tıp Derneğinin katılımı ile ülkemizin çeşitli hastane ve üniversitelerinde görev yapan adli tıp uzmanlarınca “*Türk Ceza Kanunu’nda Tanımlanan Yaralama Suçlarının Adli Tıp Açısından Değerlendirilmesi Rehberi*” hazırlanmış ve 2019 yılında son güncelleme çalışması yapılmıştır. Uygulamalarda ortaklık ve eşgüdüm sağlanması amacıyla hazırlanan rehberde göre TCK madde 86/1’de yer alan suç tipi (“*Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya*

Adli Psikotraumatoji
Hakan KARAMAN

da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”) travmanın mağdur üzerindeki ruhsal etkilerini kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Bir başka deyişle kişinin yaşadığı olaydan dolayı oluşan ruhsal zararlar da TCK kapsamında değerlendirilmektedir. Bu bağlamda TCK 86/2 (*“Kasten yaralama fiilinin kişi üzerindeki etkisinin basit bir tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif olması hâlinde, mağdurun şikâyeti üzerine, dört aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükümlenir.”*) hükmü uyarınca bireyde oluşan bedensel zararın yanı sıra ruhsal zararlar meydana geldiğinin tespiti halinde basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek bir hasar olup olmadığının değerlendirilmesi rapor sonucunun buna göre düzenlenmesi gerekmektedir.

Kanun maddesi tüm yaralanma türlerini kapsayacak biçimde düzenlenmiş olup uygulamada basit tıbbi müdahale ile giderilemeyecek bir yaralanma olduğu değerlendirilmektedir. Zira kanun basit tıbbi müdahale ile giderilemeyen zararlar da failin cezasının artırılmasını öngörmektedir. Eğer basit tıbbi müdahale ile giderilemeyen bir durum söz konusu ise travmanın sebep olduğu ruhsal zararın duyulardan veya organlardan birinin işlevinin sürekli zayıflamasına ya da yitirilmesine neden olup olmadığı konusunda ruhsal etkilenme düzeyi ile ilgili maluliyet/engellilik listelerinden yararlanılarak karara varılması gerekmektedir. Tüm bu süreçlerde ise travmanın şiddeti, ruhsal etkilenme halinin süresi, hastanın klinik durumu ve işlevselliği ve nedensellik gibi faktörler değerlendirilerek karar verilmesi önerilmiştir (Balcı, Çolak, Gürpınar, & Anolay, 2019). Özetle denilebilir ki adli tıp ve hukuk açısından travma mağdurlarının ruhsal bulguları önemli verilerdir, göz ardı edilmemelidir. Adli raporun şüpheye yer bırakmayacak şekilde kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi için psikiyatri disiplininin faydalanılmalıdır (Karakaya & Çolak, 2007).

Yaşanılan fiziksel travmalar eğer adli olaylar kapsamında ise vaka adli muayeneye tabi tutulmaktadır. Bu noktada fiziksel bulguların tespiti yapılmakta ve failinde alacağı cezaya etki edebilecek olan rapor düzenlenmektedir. İlk muayene yapılırken veya sonrasında vakanın psikiyatrik durumu da göz önüne alınmalıdır. Adli rapor düzenlenmesi amacıyla Manisa Celal Bayar Üniversitesi Adli Tıp Anabilim Dalı'na yönlendirilen şiddet ve trafik kazası olaylı 5 vakada hekimler fiziki bulgularla beraber vakalarda psikopatolojik semptomlar gözlemlemiş ve psikiyatrik konsültasyon istemişlerdir. Yapılan değerlendirmelerde 5 vakanın dördüne TSSB birine ASB tanısı konulmuştur. Araştırmacılar fiziksel yaralanmalarının yanısıra ruhsal patolojileri bulunan bu vakaların basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek hafif yaralanma sınıfına girmediğini ortaya koymuştur. (Yavuz, Akın, Karabağ, Ozan, & Aykır, 2020). Çalışma anlamlı ve kıymetli bir sonuç vermiştir. Muayene yapan uzmanların travmatik yaşantının ruhsal boyutunu göz ardı etmemeleri vakalara yeni bir cephe açmıştır. Buradan hareketle denilebilir ki adli olguların değerlendirilmesinde psikolojik travmanın hesaba katılmaması eksik ve hatalı bir uygulama olacaktır. Fiziksel travmalara bağlı gelişen psikopatolojilerin adli tıbbi açıdan önemi konusunda yapılan başka araştırmalar da mevcuttur. Bununla ilgili olarak 2012-2013 yılları arasında Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı'na adli travmatoloji anlamında kesin rapor düzenlenmesi amacıyla yönlendirilen 531 vakadan çalışma kriterlerine uyan 92 kişi ile derinlemesine araştırma yapılmıştır. Katılımcıların ortalama olarak olaydan 6 ay geçtikten sonra yapılan değerlendirmelerinde 33 vakada TSSB ve majör depresif bozukluk tanıları konulmuştur. Vakaların tedavi olmaları gerektiği önerilmesinin yanı sıra travmanın fiziksel etkileri hafif olsa bile psikopatoloji gelişebileceği ortaya konulmuş ve travma mağdurlarına yapılan adli muayenelerde ruhsal bulguların atlanmaması gerektiğinin altı çizilmiştir (Şener, Şahingöz, Yücel, & Güleç, 2014).

Adli Psikotravmatoloji Hakan KARAMAN

Bahsettiğimiz araştırmalara benzer ancak daha uzun zaman dilimleri ve daha fazla vaka sayılarının olduğu araştırmalar da mevcuttur. Bozyaka Eğitim ve Araştırma Hastanesi Adli Tıp polikliniğine adli rapor düzenlenmesi için gönderilen olgular arasında Psikiyatri Polikliniğine yönlendirilen 192 olgunun dahil edildiği retrospektif bir araştırmada psikiyatrik bulguların adli raporlara olan etkisinin ortaya konması amaçlanmıştır. 28 olguda hiçbir psikopatoloji saptanmazken 164 olguda DSM-5 tanı kriterlerini karşılayan travmayla ilişkili psikopatolojik tanı konulmuştur. Çalışmanın en önemli bulgusu ise psikopatolojik tanı alan 147 vakanın yaşadığı olaydan dolayı oluşan fiziksel zararın basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek yaralanma olduğu, ancak psikiyatrik değerlendirmeden sonra basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif nitelikte bir vaka olmadığı yönünde rapor edildiğinin tespiti olmuştur. Yapılan psikiyatrik değerlendirme adli rapora böylece yansımıştır. Psikiyatrik tanı alan diğer 17 vakanın ise adli raporunun hali hazırda basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif nitelikte olmadığı şeklinde düzenlendiği için psikiyatrik tanı rapor sonucuna etki etmemiştir (Meral & Ayaz, 2020). Adli kapsamlı travma olaylarında ruhsal bulguların önemi konusunda örnek olacak bir araştırma olduğu söylenebilir.

1999-2009 yılları arası Adli Tıp Anabilim Dalına yönlendirilen ve muayenesi yapılan 1975 vakanın 142'si için psikiyatrik değerlendirme talep edilmiştir. Vakalarda en sık travmatik olay türünün trafik kazası ve kişiler arası şiddet sonucu oluşan künt travmatik yaralanmalar olduğu görülmüştür. Yapılan değerlendirmelerde 115 vakaya TSSB, ASB, anksiyete, uyum bozukluğu, duygudurum bozuklukları tanıları konulmuştur. 27 vakada ise psikopatolojik semptomların varlığı tespit edilmiş ancak tanı kriterleri karşılanmadığı için net tanı konulamamıştır (Can, et al., 2013). Adli muayenesi yapılan vakalardan psikiyatrik değerlendirmesi istenenlerin çoğunun tanı aldığı görülmektedir. Adli vakayı doğru ve kapsamlı değerlendirmek hukuki ve psikolojik sonuçlar getirecektir. Bu açıdan adli psikotravmatoloji kavramı bir kez daha karşımıza çıkmıştır.

Cinsel saldırıların travma etkisi artık tüm dünyada kabul edilen bir gerçek haline gelmiştir. Aynı zamanda adli yönü olan bir travmadır ve TCK madde 102'ye göre cinsel saldırı bir suçtur. Cinsel saldırı mağdurlarının ruhsal muayenesinin önemsendiği ise sıklıkla bilinen bir uygulamadır. Bu bağlamda 2013-2016 yılları arasında Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Adli Psikiyatri Birimi tarafından Psikoterapi Birimine ruhsal durum değerlendirilmesi için yönlendirilen 109 cinsel saldırı mağduru kadına ait veriler incelenmiştir. 3 vaka hiç tanı almamış, 1 vakada temaruz tespit edilmiş, kalan 102 vakaya ise TSSB, uyum bozukluğu ve eşik altı TSSB tanıları konulmuş ve bazılarının psikoterapiye devamı kararlaştırılmıştır. (Hacıoğlu Yıldırım & Güvenç , 2017). Bir diğer araştırmada ise Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Polikliniğine 2013-2014 yılları arasında adli vaka olarak yönlendirilen cinsel saldırı mağduru 60 kadın değerlendirmeye alınmıştır. Yapılan gözlem, görüşme ve çeşitli testler sonucu mağdurların %68.3'üne TSSB tanısı konulmuştur. Araştırmaya göre bu vakalarda anksiyete, depresyon puanları yüksek bulunurken algılanan sosyal destek düşük bulunmuştur. Olay sonrası bazı vakaların ise intihar düşündüğü (33 kişi) veya intihar girişiminde (16 kişi) bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca intihar düşüncelerinin TSSB gelişimini yordadığı ortaya çıkmıştır (Dağ Karataş, 2016). Bu araştırma sonuçları çok önemlidir. Adli muayenelerde psikotravmatolojik bakış açısının önemi ortaya çıkmıştır. Zira cinsel saldırı sonrası fiziksel bulgu olmaması durumunda mağdurun beyanı ve ruhsal etkileri araştırması vakaya yön verebilmektedir. Ancak uygulamada kurumsal bir takım farklılıklar bulunmaktadır. Adli Tıp Kurumunun mağdurlar hakkındaki kanaati ile yerel hastane psikiyatri değerlendirmelerinin farklı olduğu vakalar rapor edilmiştir. Bu sorunun aşılması için disiplinlerarası iletişim ve işbirliğinin artırılması gerektiği belirlenmiştir (Karbeyaz, Gündüz, Balcı, & Akkaya, 2012). Travmanın ruhsal

Adli Psikotravmatoloji Hakan KARAMAN

etkilerinin bireyi intihara kadar sürükleyebileceği bilgisi göz önüne alınca vaka değerlendirmelerinin daha özenli ve sistematik yapılmasının hayat kurtarıcı olabileceği de söylenebilir.

Yaşanan her travmatik olay sonrası ruhsal hastalık gelişir demek hatalı olacaktır ancak bu durum o insanın yaşanan olaydan etkilenmediği anlamına gelmemektedir. Yaşanılan travmatik deneyimin ruh sağlığını bozup bozmamasını belirleyecek olan birçok faktör olabilir ancak bunlar vakaya özel konulardır ve genelleme yapılmamalıdır. Yapılan bir çalışmada, Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı Beden ve Ruh Sağlığı Heyetinde 2012-2014 yılları arasında muayenesi yapılan 258 cinsel saldırı mağdurundan (196 kadın 62 erkek) 144'ü hiçbir tanı almamış 49'unda beden ve ruh sağlığında sorunlar tespit edilmiş, 65 vaka ise ön rapor ile takibe alınmıştır. Araştırmanın önemli bir sonucuna göre ruhsal bozukluk ile yaş, cinsiyet, medeni durum, saldırganla yaş farkı, eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Yani cinsel saldırı mağduru olan evliler bekârlar kadar, erkekler kadınlar kadar, eğitimliler eğitimsizler kadar olumsuz etkilenebilir. Ayrıca çalışma sonucunda cinsel saldırı olgularında genital ve bedensel bulgu elde dilemeyen durumlarda ruhsal muayenenin önemli olduğu vurgulanmıştır (Korkmaz , et al., 2014)

Travma ile ilgili üzerinde durulması gereken bir diğer konu ise bellek sorunlarının adli sürece ve günlük yaşama yansımalarıdır. Travma vakalarında olaydan sonra mağdurda hem bellek sorunları hem de dikkat ve yürütücü işlevlerde sorunlar gelişebilmektedir (Eren Koçak & Kılıç, 2017) Normal bellek sözel, öyküsel ve kronolojik iken travmatize bellek duyuşsal, parçalı ve bedenseldir. Bu yönüyle vakalar adli sistem içerisinde sorunlar yaşayabilmektedir. Travmatik yaşantılar sonrası bireyde gelişebilen dissosiyatif bozukluklardan dolayı vakada “gizleme eğilimi” olabilir. Hastalığı tanımayan uzmanlar travmatik durum yaşanmamış gibi algılayabilirler ancak bu gizleme eğilimi dissosiyatif doğada olup travma kaynaklıdır. Ek olarak bireye dissosiyatif bozukluklar tanısı konulması travmanın en net kanıtı olarak görülebilir. Travma sonrası bellekle ilgili bir diğer sorun vakanın görünürde “çelişkili bilgiler” vermesidir. Bu durum bireyin yaşadığı travma anına dönüşler, dissosiyatif amnezi, yakınları tarafından korkutulma veya adli süreç anksiyetesi kaynaklı olabilmektedir. Travma mağdurları ile görüşmede dikkat edilmesi gereken bir diğer husus vakanın sanki hiçbir şey olmamış gibi davranması ya da sıradan bir durum yaşanmış gibi hissiz şekilde olayı anlatmasıdır. Travmatik durumdan sonra karşılaşılan böyle bir tablonun dissosiyatif doğada bir savunma olabileceği göz önünde tutulmalıdır (Öztürk, 2020). Bellek sorunları ve dissosiyatif sorunlardan dolayı bazı uzmanlar vakanın temaruz yaptığını düşünebilir bu yüzden vakalara travma ve dissosiyasyon değerlendirmesi içeren bir pencereden bakılmalıdır. Tüm bunlara rağmen psikiyatrik değerlendirmelerin laboratuvar ölçümleri gibi kesin sonuçlar vermesi beklenemez. Bu bağlamda temaruzu tespit etmenin en önemli yolu hastalığı vakadan daha iyi bilmektir (Oral, 2006)

Ele aldığımız tüm konular ile ilgili öneriler ve olumlu uygulamalar var olmasına rağmen travma olgularının değerlendirilmesinde yargı mensupları ve hekimler tarafından daha çok fiziki bulgulara odaklanıldığı görülmektedir. Adli psikiyatrik değerlendirme taleplerinin ise daha çok cinsel şiddet içeren olaylarda istendiği gözlenmektedir, diğer şiddet vakalarında çok talep edilmediği görülmektedir. Konuya ek olarak bazı vakaların ise ruhsal belirtileri olduğu halde uluslararası psikiyatrik tanı kriterlerini karşılamıyor olmasından dolayı tanı konulamaması adli tıbbi süreç açısından sıkıntılı bir durum olarak görülmektedir (Can, et al., 2013; Şener, Şahingöz, Yücel , & Güleç, 2014). Bazı vakalarda ise fiziki işkence söz konusu olsa dahi yapılan adli tıbbi muayenelerde bulgu bulunmayabilir. Ancak üzerinden yıllar geçse bile konulan psikiyatrik tanıları travmanın varlığına işaret etmektedir (Oral, 2006). İşkence gibi direkt olarak ruh ve beden bütünlüğünü hedef alan büyük

travmatik yaşantılar söz konusu olduğunda daha kapsamlı ve izleme görüşmeleri barındıran bir süreç olması gerektiği açıktır.

Sonuç

Güncel yaşamda özellikle insan eliyle meydana gelen travmatik olaylar mağdurun hem beden hem ruh sağlığını bozmaktadır ve ayrıca kısa ve uzun vadede yaşam kalitesini düşüren sonuçları olabilmektedir. Bu travmatik olaylardan sonra mağdurun mağduriyetinin giderilmesi ve failin hukuk çerçevesinde gerekli cezayı alması toplumsal yaşam gereği kaçınılmazdır. Bu sürecin sağlıklı sonuç vermesi için her bir aşamada her bir paydaşın görev ve sorumluluklarını titizlikle yerine getirmesi gerekmektedir. Makalemizin kapsamını oluşturan adli sistem içerisinde ruhsal travma konusunun özel bilgi ve uzmanlık gerektiren bir konu olması dolayısıyla multidisipliner değerlendirmeler gerektirdiği de ortadadır. Adli nitelik taşıyan yaralama vakalarının sadece fiziksel hasar meydana getirmediği mağdurun ruhsal durumunda da çeşitli derecelerde zararlar meydana getirebildiği araştırma sonuçları ile anlatılmıştır. Bu bağlamda, yaşadığı travmatik olay (şiddet, cinsel saldırı v.b.) nedeniyle adli açıdan bedensel muayenesi yapılan vakaların ruhsal değerlendirmelerinin de yapılmasının önemli olduğu ve bazı durumlarda karar vermeden önce uzun süreli izleme gerekebileceği ortaya konulmuştur. Bu uygulamaların dikkatle yapılması ve sağlıklı sonuçlar elde edilmesi mağdurun tedavisine, failin alacağı cezaya ve hem sosyal hem hukuksal anlamda adalete etki edecektir.

Kaynaklar

- APA. (2013). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı*. (E. Köroğlu, Çev.) Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Balcı, Y., Çolak, B., Gürpınar, K., & Anolay, N. N. (2019). *Türk Ceza Kanunu'nda Tanımlanan Yaralama Suçlarının Adli Tıp Açısından Değerlendirilmesi Rehberi*. Adli Tıp Kurumu, Adli Tıp Uzmanları Derneği, Adli Tıp Derneği. <https://www.atk.gov.tr/tckyaralama24-06-19.pdf> adresinden alınmıştır
- Bayraktar, S. (2016). *Psikolojik Travma*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Can, İ. Ö., Demiroğlu Uyaniker, Z., Ulaş, H., Karabağ, G., Cimilli, C., & Salaçin, S. (2013). Travma Mağdurlarında Ruhsal Travma Bulguları. *Nöropsikiyatri Arşivi Dergisi*, 50, 230-236.
- Dağ Karataş, R. (2016). *Cinsel Saldırı Mağdurlarında Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve İlişkili Faktörler*. Tıpta Uzmanlık Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Ankara.
- Eren Koçak, E., & Kılıç, C. (2017). Travma Sonrası Stres Bozukluğunda Bilişsel Bozukluklar. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 28(2), 124-131.
- Everly, G. S. (1993). Psychotraumatology: A Two-Factor Formulation Of Posttraumatic Stress. *Integrative Physiological and Behavioral Science*, 28(3), 270-278.
- Hacıoğlu Yıldırım, M., & Güvenç, R. (2017). Cinsel Saldırı Sonrası Adli Makamlara Başvuran Olguların Ruhsal Belirtileri Ve Travma Özelliklerinin Değerlendirilmesi. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 18(4), 330-337.
- Karakaya, İ., & Çolak, B. (2007). Çocuk Ve Ergenlerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu Ve Adli Tıbbi Değerlendirme. *Adli Tıp Bülteni*, 12(2), 82-87.
- Karbeyaz, K., Gündüz, T., Balcı, Y., & Akkaya, H. (2012). Cinsel Suç Mağdurlarının Ruh Sağlığı Hakkında Düzenlenen Adli Psikiyatrik Raporlar ve Bilirkişilik Kurumları Arası Uzlaşma Sorunu. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23(4), 255-263.
- Kaya, Z. (2019). Travma Psikolojik Danışmanlığında Kavramsal Çerçeve. F. S. Çakar içinde, *Travma Psikolojik Danışmanlığı* (s. 2-34). Ankara: Pegem Akademi.
- Korkmaz, M., Uysal, C., Sivri, S., Bozkurt, İ., Bulut, K., Şimşek, Ş., . . . Haspolat, K. (2014). Cinsel Saldırı Sonrası Adli Tıp Bölümüne Başvuran Olguların Beden Ve Ruhsağlıklarının Değerlendirilmesi. *Dicle Tıp Dergisi*, 41(4), 656-661.
- Meral, O., & Ayaz, N. (2020). Psikiyatri Konsültasyonlarının Adli Rapor Düzenleme Sürecine Etkisi. *Adli Tıp Bülteni*, 25(3), 161-166.
- Oral, G. (2006). Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ruhsal Travma. C. Yorulmaz, & G. Çetin içinde, *Yeni Yasalar Çerçevesinde Hekimlerin Hukuki ve Cezai Sorumluluğu, Tıbbi Malpraktis ve Adli Raporların Düzenlenmesi* (s. 118-126). İstanbul: İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sempozyum Dizisi No: 48.
- Özen, Y. (2018). *Travmatik Ben*. İstanbul: Çınaraltı Yayıncılık.
- Öztürk, E. (2020). *Travma ve Dissosiyasyon: Psikotravmatoloji Temel Kitabı*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Şener, M., Şahingöz, S., Yücel, A., & Güleç, M. (2014). Fiziksel Travmalara Bağlı Gelişen Psikopatolojiler ve Adli Değerlendirmede Önemi. *Adli Tıp Dergisi*, 28(2), 108-114.
- Taycan, O. (2019). Travma Sonrası Strs Bozukluğu Fenomenolojisi. A. T. Aker, O. Taycan, & F. Çelik içinde, *Travma ve Stresörle İlişkili Bozukluklar* (s. 1-37). Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği Adına Bayt Yayınevi.
- Tırtıl, L., Biçer, Ü., & Oral, G. (2020). Adli Psikiyatri. H. Dokgöz içinde, *Adli Tıp Ve Adli Bilimler* (s. 541-579). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Yavuz, M. S., Akın, U., Karabağ, G., Ozan, E., & Aykır, Ö. F. (2020). Travma Sonrası Gelişen Ruhsal Bozuklukların Adli-Tıbbi Açından Değerlendirilmesi. *Van Tıp Dergisi*, 27(1), 100-102.

EXTENDED ABSTRACT

According to DSM-5, trauma; real or intimidating death, serious injury, being sexually assaulted or directly witnessing such events, learning what happened to family and relatives, and being repetitively and excessively preoccupied with unpleasant details of the traumatic event. From an inclusive perspective, trauma can be defined as the vital imbalance between objective threat and subjective coping power. Psychotraumatology, which can be roughly defined as psychological trauma studies, is a science that examines the process and factors before, during and after trauma. It can be divided into three groups as accidental ones. Although the personality structure and life conditions of each individual are different, four types of reactions to trauma can be mentioned; do not fight, run away, freeze and submit. Freezing and submission are reactions of a dissociative nature. If individuals exposed to repetitive traumas cannot meet the trauma with their subjective coping power, they dissociate the incident in order to continue their daily life. Wars, terror, abuse, violence, sexual assault, etc. events are both traumatized and should be evaluated from a legal perspective. From a broad perspective, experiencing a human-induced trauma is essentially a forensic event in terms of involving the victim and perpetrator. These victims and perpetrators appear before both lawyers and other experts in the judicial system. At this point, the concept of "forensic psychotraumatology" emerges. Forensic events related to trauma should be evaluated in this context. In daily life, especially human-made traumatic events impair both the physical and mental health of the victim and may also have consequences that reduce the quality of life in the short and long term. After these traumatic events, it is inevitable for the victim to be compensated and for the perpetrator to receive the necessary punishment in accordance with the law. In order for this process to give a healthy result, each officer must fulfill his duties and responsibilities meticulously at each stage. It is obvious that the subject of psychological trauma requires multidisciplinary evaluations within the legal system that constitutes the scope of our article, as it is a subject that requires special knowledge and expertise. It has been proved by the results of the research that injuries with forensic characteristics do not only cause physical damage but also cause various degrees of damage to the mental state of the victim. In this context, it has been demonstrated that it is important to carry out mental evaluations of cases who underwent a forensic physical examination due to a traumatic event (violence, sexual assault, etc.) and in some cases long-term follow-up may be required before making a decision. Careful implementation of these practices and achieving healthy results will affect the treatment of the victim, the punishment of the perpetrator, and justice in both

social and legal terms. In article 86/1 of the TCK, the definition of injury that causes pain to someone else's body and causes deterioration of their health or perception capability also includes psychological traumas. Determining the degree of injury of the individual is legally important. According to Article 86/2 of the TCK, it should be decided that the injury can or cannot be treated with simple medical intervention. The degree of this injury to the victim is determined by forensic examination. The forensic report written will affect the punishment of the criminal. When preparing a report about the victim, psychological findings should be taken into consideration in addition to physical findings. Because this will affect the report on the degree of injury. Psychopathology may not develop at a level that meets the diagnostic criteria in every individual after trauma, but the fact that a mild or severe illness will be detected in the forensic psychiatric evaluation if the psychological findings observed in the evaluation process coincide with the violent event described by the person will guide both the treatment of the victim and the punishment of the perpetrator. In addition to psychiatric symptoms, the individual may also experience memory and memory problems related to trauma. Studies have revealed that trauma affects the hippocampus. Normal memory is verbal, narrative and chronological, while traumatic memory is sensory, fragmented, and bodily. These problems that occur in the individual due to the trauma experienced may be misinterpreted by the interviewer. The specialist may think that the victim is lying or malingering. However, the best way to detect malingering is to get to know the disease better than the patient. For this reason, the specialist conducting the examination or interview must be knowledgeable about trauma. It should be kept in mind that the case may have dissociative problems after trauma. In all these processes, it was recommended to make a decision by evaluating factors such as the severity of the trauma, the duration of the mental affliction, the patient's clinical condition and functionality, and causality. The aim of our study is to shed light on the subject of "forensic psychotraumatology", which we can define as the intersection cluster of the judicial system and traumatic cases. Discusses the necessity of evaluating the victim not only physically but also psychologically after traumatic events with a forensic nature in terms of forensic medicine, law and psychiatry disciplines.

Keywords: Psychological Trauma, Psychotraumatology, Forensic Psychology